

УДК 347.998.85(477)

А. М. Клочко

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У ВНЗ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

На підставі аналізу наукових точок зору та відповідних нормативно-правових актів розроблено авторське бачення адміністративно-правових аспектів підготовки майбутніх поліцейських у ВНЗ МВС України. Встановлено, що з метою підготовки не лише кваліфікованого, але й морально, психологічно та етично підготовленого працівника органів внутрішніх справ необхідно вжити системних заходів щодо всебічно цілеспрямованого розвитку майбутнього поліцейського.

Ключові слова: поліцейський, державна кадрова політика, органи внутрішніх справ, вищий навчальний заклад, підготовка кадрів, ефективність.

Постановка проблеми. Сьогодні можна спостерігати суттєві протиріччя між існуючими до цього часу стереотипами мислення і діяльності працівників правоохоронних органів, що склалися за

© Клочко А. М., 2015

довгі роки, і новими реаліями сьогодення. Критичні оцінки суспільства на адресу негативних явищ у поведінці та діяльності окремих працівників органів внутрішніх справ України (непрофесіоналізм, корупційні прояви, порушення законності, відхилення від норм моралі тощо) призводять до загострення проблеми професійно-етичної підготовки майбутніх поліцейських. Забезпечити таку підготовку багато в чому покликане освітнє середовище вищих навчальних закладів МВС України.

Необхідно звернути увагу, що на фоні сучасного етапу реформування системи правоохоронних органів держави відбуваються значні зміни в організації діяльності навчальних закладів системи МВС України. Вимоги щодо оперативного оновлення системи знань та навичок майбутніх працівників поліції зумовлені необхідністю постійного задоволення потреб особи і суспільства, що розвивається, потребами у виробленні ефективної системи адаптивного управління розвитком освітнього середовища і надання кожному можливостей реалізації власної системи отримання освіти.

Сучасне українське суспільство вимагає створення адаптивного освітнього середовища, різнорівневої, модульної системи навчання, у тому числі і в системі органів внутрішніх справ України. Практична діяльність навчальних закладів системи органів внутрішніх справ повинна характеризуватись спробами створення умов для самореалізації і самовизначення слухачів на основі інноваційного підходу. Це свідчитиме про орієнтацію діяльності системи навчальних закладів системи МВС України на індивідуалізацію навчального процесу, впровадження в навчальний процес нових інформаційних технологій, які повинні використовуватись і для відбору та підготовки поліцейських. На нашу думку, саме такий підхід до організації діяльності вищих навчальних закладів системи МВС України має стати одним із першочергових кроків у напрямі вироблення дієвої системи підготовки майбутніх поліцейських.

Стан дослідження. Проблеми підготовки кадрів ОВС, кадрового забезпечення їх діяльності різною мірою було висвітлено у працях С. М. Алфьорова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, В. С. Венедиктова, М. І. Іншина, А. Т. Комзюка, В. В. Коновалова, Л. М. Колодкіна, Ю. Ф. Кравченка, М. Н. Курка, О. А. Лупала, Н. П. Матюхіної, Л. І. Миськів, В. А. Мінаєва, Г. М. Мякішева, О. Ю. Синявської, А. А. Стародубцева, В. П. Петкова, А. Н. Роша, А. В. Фатули, В. М. Шамарова, Р. В. Шаповала, І. М. Шопіної, О. Н. Ярмиша та інших учених. Наукові праці вказаних вище вчених виступають фундаментальною базою для подальшого дослідження різноманітних питань підготовки кадрів для органів внутрішніх справ; завдяки доробку зазначених науковців визначено ключові теоретичні засади діяльності визначеної сфери. Однак проблематика питання адміністративно-правових аспектів підготовки майбутніх поліцейських у

вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України має вибірковий характер. Також слід зазначити, що окремі теоретичні питання залишаються неузгодженими, що може створити перешкоди для ефективного виконання покладених на органи внутрішніх справ обов'язків; зокрема мова йде про поліцію нового зразка та вироблення дієвого механізму підготовки кадрів. Таким чином, проведений аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати про відсутність комплексних досліджень, які присвячені вивченню особливостей реалізації окремих напрямів підготовки кадрів для підрозділів поліції. Власне, викладене вище і визначає актуальність статті.

Метою цієї статті є з'ясування сутності адміністративно-правових аспектів підготовки майбутніх поліцейських у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України та вироблення дієвого механізму їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом у зв'язку зі значним зниженням авторитету працівників органів внутрішніх справ України та швидкою плінністю кваліфікованих кадрів виникає гостра потреба у підготовці нових поліцейських, майбутніх фахівців органів внутрішніх справ, які будуть на якісно новому професійному рівні володіти здатністю до саморозвитку, самореалізації в соціально-професійному середовищі, ефективно виконувати покладені на них обов'язки у суворій відповідності до вимог відповідних нормативно-правових актів. Зважаючи на сучасний етап реформування системи правоохоронних органів, змінюються акценти у вирішенні завдань професійної підготовки майбутніх фахівців, де особлива увага повинна приділятися їх інтелектуальному, етичному, культурному становленню, розвитку творчої самостійності, професійному та особистісному зростанню.

Незважаючи на те, що система професійної підготовки у структурі МВС України є складовою частиною вітчизняної системи професійної освіти, професійна підготовка курсантів здійснюється в інших, ніж у звичайних цивільних навчальних закладах, умовах і має свою специфіку, яка зумовлена чітко визначеною сферою професійної діяльності майбутніх поліцейських, прогнозованими потребами в кадрах, наявністю системи цільового набору і відповідного розподілу випускників.

Необхідно звернути увагу, що складний характер завдань, виконання яких покладається на органи внутрішніх справ в умовах докорінних змін у політичному й економічному житті українського суспільства, реформування системи органів внутрішніх справ, зростання «професіоналізму» в злочинному середовищі, появи нових видів правопорушень, оновлення методів і засобів правоохоронної діяльності, висуває високі вимоги не лише до рівня знань, умінь, навиків і набору компетенцій майбутніх поліцейських, але й до особистісних якостей всіх категорій працівників поліції. Майбутній

офіцер органів внутрішніх справ в умовах оперативно-службової діяльності, що змінилися, повинен володіти загальною та етичною культурою, що відображає його готовність до професійної діяльності.

Особливості сучасного розвитку системи органів внутрішніх справ характеризуються значним оновленням масиву законодавчих актів, що регулюють діяльність усієї правоохоронної системи. Зокрема, мова йде про такі законопроекти: «Про Національну поліцію» (реєстр. № 1692 від 12 січня 2015 р.); «Про поліцію і поліцейську діяльність» (реєстр. № 1692-1 від 27 січня 2015 р.), «Про Державне бюро розслідувань» (№ 2114 від 12 лютого 2015 р.); «Про органи внутрішніх справ» (№ 2561 від 6 квітня 2015 р.); «Про сервісні послуги та сервісні центри Міністерства внутрішніх справ України» (реєстр. № 2567 від 6 квітня 2015 р.), нормами яких планується підвищити якість процесу навчання майбутніх працівників органів внутрішніх справ.

У контексті нашого дослідження особливу увагу хотілося б звернути на проект закону України «Про органи внутрішніх справ» [1]. Цей законопроект спрямований на створення в Україні системи органів внутрішніх справ за світовими та європейськими стандартами у цій сфері. Вивчення зазначеного проекту дало нам змогу сформулювати деякі зауваження та пропозиції, які мають безпосереднє відношення до процесу підготовки працівників для органів внутрішніх справ:

1. Стаття 12 «Кадрове забезпечення» законопроекту не містить визначення базових категорій та не дає уявлення про основні напрямки цієї діяльності. Також дещо неузгодженим із законами України «Про освіту» та «Про Вищу освіту» є положення щодо підготовки спеціалістів для органів внутрішніх справ. Виникає питання про вибірковість та несистемність закріплення норм, що стосуються проходження служби в ОВС у ч. 3 ст. 12.

2. Доцільним вважається доповнення статті 12 «Кадрове забезпечення» окремим пунктом, положеннями якого має бути передбачено, що «... підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації спеціалістів для органів внутрішніх справ України здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та інших законодавчих актів на базі навчальних закладів МВС України. Особи, які вперше призначаються на посади рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, в обов'язковому порядку проходять спеціальне професійне навчання або перепідготовку».

3. Певні зауваження виникають щодо змісту статті 12 «Кадрове забезпечення», зокрема у п. 2 встановлено, що підготовка спеціалістів та фахівців для органів внутрішніх справ здійснюється за відповідними освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами за такими рівнями: 1) початковий рівень – професійна підготовка з присвоєнням кваліфікації «молодший спеціаліст». Слід зазначити,

що відповідно до класифікатора професій для більшості посад, що передбачені в структурі органів внутрішніх справ, необхідно мати освітньо-кваліфікаційний рівень не менший за «бакалавр», а для осіб начальницького складу – «спеціаліст» або «магістр». У зв'язку з цим указаний п. 2 ст. 12 законопроекту потребує доопрацювання.

4. Стаття 12 «Кадрове забезпечення» встановлює підготовку спеціалістів за трьома рівнями, але в законопроекті освітньо-кваліфікаційний рівень встановлений тільки для початкового – «молодший спеціаліст», залишилось відкритим питання відповідно до другого і третього рівнів. Також вживається незрозумілий термін «керівний склад середньої ланки».

У зв'язку з цим хотілося б звернути увагу на необхідність доопрацювання законопроекту з урахуванням наведених вище пропозицій та зауважень.

Слід зазначити, що результативність та ефективність виконання визначених у вказаних законопроектах завдань безпосередньо пов'язані, передусім, зі зміцненням кадрового потенціалу органів внутрішніх справ, а саме із процесом відбору, підготовки та перепідготовки працівників органів внутрішніх справ. Коли ми говоримо про результативність, то перш за все необхідно мати на увазі повноту і ступінь наближення до запланованих кінцевих результатів підготовки фахівців. Ефективність слід пов'язувати зі співвідношенням кінцевих та проміжних результатів з витратами (інтелектуальними, організаційними, матеріальними). Кінцева діяльність спеціаліста відображається в моделі фахівця [2, с. 29–31]. Тому підготовка фахівців для системи органів внутрішніх справ повинна передбачати реалізацію таких основних функцій:

- ціннісно-орієнтаційної: формування професійної свідомості працівників органів внутрішніх справ, підвищення рівня їх професійної культури, гордості за професію;

- експертно-діагностичної, яка передбачає вивчення та аналіз стану злочинності; особливостей професійного та соціального спілкування працівників міліції з різними верствами населення; нагальних проблем, що стосуються компетенції ОВС;

- організаційно-технологічної. Ця функція має справу з розробкою нових методів, технологій та підходів до боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку;

- профілактично-виховної, яка полягає у проведенні роз'яснювальної роботи серед широких верств населення (молоді, груп ризику тощо) [3, с. 238].

Якість реалізації зазначених функцій безпосередньо залежить від наявності ефективної державної політики, яка повинна регулювати різноманітні аспекти підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України. Основними цілями реалізації державної кадрової політики є:

- розроблення механізмів залучення до роботи у сферах державного управління висококваліфікованих фахівців, успішних

підприємців, працівників фінансово-економічної сфери, здібних випускників вищих навчальних закладів;

- відновлення технології добору кадрів для зайняття управлінських посад із числа працівників, які мають досвід роботи на посадах нижчого рівня у відповідній сфері діяльності;

- формування дієвого кадрового резерву на зайняття керівних посад у сферах державного управління;

- посилення вимог до моральних якостей осіб, які залучаються до управлінської діяльності, з метою уникнення можливих проявів корупції, запобігання виникненню конфлікту інтересів, удосконалення процедури дисциплінарного провадження;

- впровадження сучасних технологій управління персоналом для успішного вирішення виробничих і управлінських завдань у державному секторі економіки;

- відновлення профорієнтаційної роботи серед молоді;

- державна підтримка цільових науково-практичних досліджень у сфері розвитку людського потенціалу;

- підготовка та професійний розвиток вищих керівних кадрів державної служби, здатних забезпечити ефективність державної політики у сфері державного управління та лідерство у проведенні адміністративної та економічної реформ [3, с. 251–252].

Важливе значення в державному механізмі підготовки фахівців для органів внутрішніх справ України відіграють відповідні освітні програми. Якщо цивільні заклади недостатньо акцентують увагу на практичній підготовці, а віддають перевагу теорії, то освітні програми відомчих закладів освіти повинні в обов'язковому порядку включати у встановленому обсязі такі необхідні для майбутнього правоохоронця дисципліни, як «Оперативно-розшукова діяльність», «Спеціальна тактика», «Спеціальна техніка», «Вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка» та інші.

В цілому процес підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ у відомчих навчальних закладах має своєю метою забезпечення органів внутрішніх справ фахівцями, які знають свою справу, володіють високою правосвідомістю, відповідають за рівнем знань отриманому ними диплому про вищу освіту та вміють працювати в органах внутрішніх справ. Система підготовки кадрів у відомчих навчальних закладах освіти повинна знаходитись в динамічному розвитку, який має забезпечувати її відповідність вимогам практичної діяльності працівників органів внутрішніх справ у сучасних умовах. Вона враховує кращий закордонний досвід підготовки поліцейських кадрів, чому сприяє постійний обмін досвідом між Міністерством внутрішніх справ України та правоохоронними органами інших країн. Ця система підготовки кадрів найбільш адаптована до умов служби в органах внутрішніх справ і витримала перевірку часом.

На основі даних, отриманих під час попередніх досліджень, значимо, що етико-психологічну підготовку майбутніх працівників органів внутрішніх справ в умовах реформування всієї системи правоохоронних органів та переходу до поліції «нового зразка» необхідно здійснювати з урахуванням деяких умов, зокрема таких, як: а) орієнтація професійної освіти на етичні аспекти і специфіку правоохоронної діяльності співробітників МВС України; б) надання системі професійної підготовки майбутніх поліцейських у вищих навчальних закладах МВС України гнучкості відносно змісту професійної підготовки і наповнення її етичними ресурсами; в) поширення серед курсантів ВНЗ МВС України гуманітарних, соціальних та інших знань, що сприяють підвищенню їх загальноосвітнього і культурного рівнів; г) задоволення потреби особи в інтелектуальному, культурному й етичному розвитку; ґ) формування у курсантів умінь і навиків самостійної організації своєї навчально-пізнавальної діяльності; д) розвиток у курсантів етико-професійного мислення, стійкості для успішного виконання майбутніх службово-професійних завдань; е) підготовка курсантів до професійно-етичних дій в різних екстремальних і небезпечних умовах тощо.

Таким чином, цілеспрямований розвиток діяльності вищого навчального закладу МВС України з урахуванням спрямованості особових потреб курсантів є необхідною умовою і засобом для отримання суспільством не лише кваліфікованого, але й психологічно, морально, етично підготовленого працівника органів внутрішніх справ.

Окрім навчальної, виховної, розвиваючої, інформаційної, науково-дослідної складових навчального процесу, у вищих навчальних закладах МВС України важлива роль повинна приділятися етико-професійній підготовці майбутніх поліцейських. Так, зокрема, на базі Харківського національного університету внутрішніх справ було відкрито «Університет культури». Його метою є підвищення рівня професійно-етичного виховання, духовно-морального розвитку, підвищення загального культурного рівня особового складу та розвитку художньої самодіяльної творчості. Активізація чинників культурного розвитку, що впливають на формування особи майбутнього поліцейського, досягається шляхом вивчення світової і вітчизняної культурної спадщини, залучення до практики цивілізованого спілкування в сучасному суспільстві.

Етичні стосунки майбутніх поліцейських виступають як відповідна установка і відображають етичну сторону професійної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України. Значущість етичних відносин як цінності для розвитку особи майбутнього поліцейського полягає у формуванні: етичного ідеалу, співробітника «нової» поліції як мети і зразка професійно-етично вихованої особи; етично цінних меж майбутнього поліцейського; його вміння орієнтуватись у складних життєвих і професійних ситуаціях з позицій норм моралі і моральності.

Етична поведінка виявляється в діяльності майбутнього поліцейського. Поведінка майбутнього поліцейського оцінюється з боку етичної регуляції, етичних вимог, дотримання етичних норм поведінки. Етичні норми виступають як загальноприйняті правила поведінки, покликані упорядкувати відносини між людьми. Норми-регулятори, ставши особистим надбанням, впливають на професійно-етичну поведінку майбутнього поліцейського через самосвідомість, самооцінку, мотивацію, становлять певну цінність.

Таким чином, повноцінне використання усього масиву надбань вищих навчальних закладів МВС у професійно-етичній підготовці майбутніх поліцейських дозволяє здійснити етичне виховання курсантів, спираючись на можливості змісту навчальних курсів і дисциплін; виховної, науково-дослідної діяльності, позаслужбового часу з метою становлення такої особи майбутнього офіцера поліції, яка поєднуватиме в собі духовне багатство, дійсні моральні якості, етичну чистоту і здоров'я, а також високий інтелектуальний і етичний потенціал.

Список використаних джерел: 1. Про органи внутрішніх справ : проект закону України від 6 квіт. 2015 р. № 2561 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH1Z500A.html. 2. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с. 3. Ключко А. М. Кадрове забезпечення органів внутрішніх справ України : монографія / А. М. Ключко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Золота миля, 2012. – 492 с.

Надійшла до редколегії 20.04.2015

Ключко А. Н. Административно-правовые аспекты подготовки будущего полицейского в вузе системы МВД Украины

На основании анализа научных точек зрения и соответствующих нормативно правовых актов разработано авторское виденье административно-правовых аспектов подготовки будущих полицейских в вузе МВД Украины. Установлено, что с целью подготовки не только квалифицированного, но и морально, психологически и этически подготовленного работника органов внутренних дел необходимо всесторонне-целеустремленное развитие будущего полицейского.

Ключевые слова: полицейский, государственная кадровая политика, органы внутренних дел, высшее учебное заведение, подготовка кадров, эффективность.

Klochko A. M. Administrative and legal aspects of training future police officer in higher educational establishments within the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The objective of this article is to clarify the nature of administrative and legal aspects of training future police officers in higher educational establishments of the

Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the development of an effective mechanism for their implementation.

The article is devoted to the research of administrative and legal aspects of training future police officers in higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. On the basis of scientific points of view and related legal acts the author has developed his own vision of administrative and legal aspects of training future police officers in higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It is established that in order to train not only qualified, but also morally, psychologically and ethically prepared police officer it is necessary to take systemic measures to fully-focused development of the future police officer.

It is proved that despite the fact that the system of professional training in the structure of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is an integral part of the national system of vocational education, professional training of cadets is performed under other conditions than the normal civil educational establishments and has its own specifics, which are caused by a clearly defined sphere of professional activity of future police officers, estimated needs for personnel, the availability of the target recruitment and appropriate assignment of graduates.

The drafts of legal acts that have to regulate the activities of all law enforcement system at a more effective level are analyzed. These norms must increase the quality of the training process of future police officers. As a result of their analysis the author has formulated propositions and recommendations, which make possible for higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine to fulfill their obligations in the sphere of training future police officers.

Keywords: police officer, state personnel policy, internal affairs agencies, higher educational establishment, personnel training, efficiency.